

Theo Knippenberg's

Bb

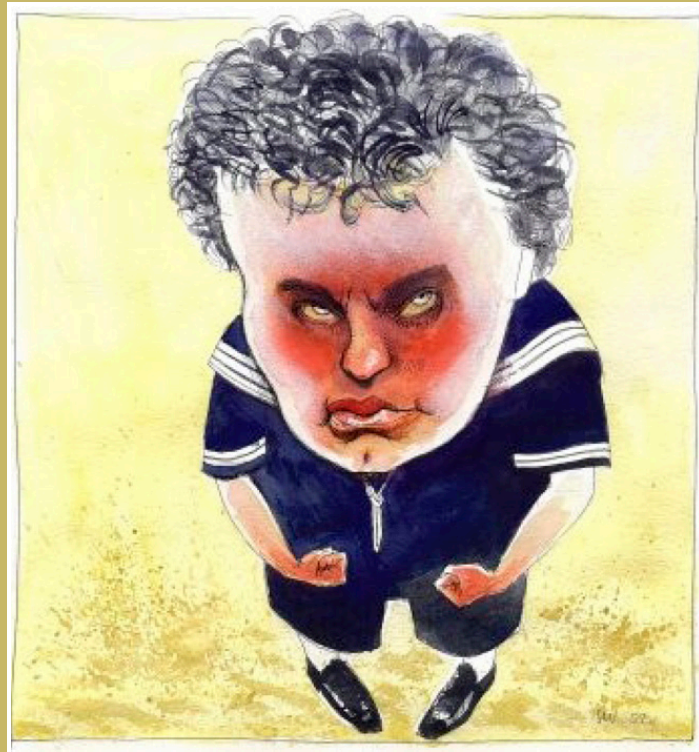
mini-Bulkboek[®]

DIGITAAL

literaire klassieken - reeks 20e eeuw

De Schrijver

Een estafette vervolghaarl door
Harry Mulisch, Gerrit Komrij, Adriaan van Dis,
Maarten 't Hart, Remco Campert, Marga Minco,
Hugo Claus en Joost Zwagerman.

Hoofdstuk 3

Adriaan van Dis
De groene lus

Adriaan van Dis

De groene lus

Dit is het derde hoofdstuk van het schrijversfeuilleton, geschreven in 1989 door Adriaan van Dis.

Inhoud

Korte inhoud van het voorafgaande	3
De groene lus	4
Verhaal achter het verhaal	15

Video Adriaan van Dis interviewt Harry Mulisch

Colofon

© 1988, 1989, 2012: Alle rechten op dit feuilleton berusten bij de gezamenlijke auteurs/Theo Knippenberg, Postbus 84008, 2508AA Den Haag. Niets uit deze uitgave mag verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, digitaal of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Theo Knippenberg.

Dit bulkboek is vormgegeven door Natascha Frensch (www.natascha-frensch.nl) en samengesteld en ingeleid door Theo Knippenberg voor Bulkboek Digitaal, Postbus 84008, 2508 AA, Den Haag (info@bulkboek.nl).

Korte inhoud van het voorafgaande bij hoofdstuk 3

door W. G. Klooster

Matthijs de Schrijver heeft na zijn roman *Weerzin* nooit meer gepubliceerd.

Na veertig jaar ontvangt de ik-figuur, de lector Ton Botvanger, uit Parijs, Avenue Foch, het manuscript van een verhaal van zijn hand, getiteld 'Een vaderlandse roman'. Het begeleidend briefje is getekend 'Mies van Waerden-Hattum (alias 'Bep')'. 'Bep', één van de figuren in *Weerzin*, komt ook voor in het verhaal.

Ton Botvanger besluit Mies van Waerden te bezoeken en claimt alvast in het huisorgaan van zijn Instituut de ontdekking van een onbekend meesterwerk. Het Instituutshoofd, Prof. Jaap Wansloot, reageert niet op zijn aanvragen voor een reiskrediet. Wel ontvangt Botvanger een dreigbriefje, blijkens het stempel gepost te Hippolytushoef.

In het flatgebouw aan de Avenue Foch wordt Botvanger omvergelopen door een zich uit de voeten makende Nederlander in witte regenjas met een map van (blijkt later) De Schrijver onder zijn arm; hij treft de Van Waerdens in hun appartement aan in gevecht met de maat van degeen die daar zojuist de map heeft ontvreemd, met net zo'n jas. Deze wordt uitgeschakeld, en tezamen met de Van Waerdens in een ambulance afgevoerd.

Op het Instituut ontvangt Botvanger een brief uit Suriname, van 'Mattheus Scriverius',

die zich distantieert van "wat er ook gaande is & uitgebreid moge worden", en Botvanger tot hetzelfde oproept. Een brief van De Schrijver? Hij is evenwel niet met een kroontjespen geschreven; misschien met een van de vele oude schrijfmachines van Van Waerden? Was het de machine van Theo Ego, die andere literaire coryfee? Toevallig is ook Ego gemolesteerd door een man in witte regenjas, die hem beschuldigt van plagiaat. Probeert iemand sporen uit te wissen? Wie ageert tegen wie? Wat is Wansloots rol? Wie postte de brief in Hippolytushoef?

Adriaan van Dis

De groene lus

Ik ben er trots op Hendrik Werker, de beroemde thrillerauteur, tot mijn vrienden te mogen rekenen. Wij hebben samen gestudeerd. Gouden duo noemden wij ons, wij maakten altijd de mooiste plannen en zagen een gouden toekomst voor ons weggelegd. Wij ambieerden een carrière in de wetenschap en verzamelden stellingen zoals anderen vriendinnen. Maar hij heeft er nooit een hoeven verdedigen. Al in het vierde studiejaar bleek hij meer geld te verdienen met het schrijven van detectiveverhaaltjes voor een Belgische uitgever. Werker schreef zo'n verhaaltje in twee dagen en kreeg daar vijfhonderd gulden voor. Een fortuin in die tijd. Toen bleek dat zijn boekjes de bestverkopende uit de reeks waren, besloot hij serieuze detectives te schrijven. Nu mag hij zich bezitter noemen van een grachtenpand en vijf creditcards. Wij zijn nog steeds goede vrienden, al is hij getrouwd. Wel word ik soms droevig van zijn succes. Werker is wat je noemt een radar. Hij voelt aan wat mensen denken en heeft een kinderlijk genoegen in het oplossen van puzzels. Zelfs de politie maakt gebruik van zijn deductief vermogen: er kan geen lijk in de gracht drijven of Werker wordt geraadpleegd. Hij is bereid zich weken intensief met een moord bezig te houden. Een kwestie van collegialiteit noemt hij dat. Hij heeft zich zo met Collins, de

hoofdpersoon uit zijn thrillers, vereenzelvigd dat hij soms meent zelf politie-inspecteur te zijn. Zo belangeloos was zijn hulp aan de politie overigens niet, want het leverde kopij voor zijn verhalen.

Ik besloot Werker op te zoeken, hij was de enige die mij kon helpen. De zaak begon trouwens danig op mijn zenuwen te werken. Al vier nachten droomde ik dat niet de man met de witte regenjas met een staaf in het appartement van de Van Waerdens een bloedbad aanrichtte, maar ikzelf. Maaiend liep ik daar rond. Vooral de verzameling schrijfmachines moest het in mijn dromen ontgelden. Het vreselijkst was de moordlust die naar boven kwam. Niet Van Waerden sloeg ik tot moes, maar Wansloot, die walgelijke Jaap Wansloot, de ijdele allesweter die zich zo laat voorstaan op zijn goede contacten in de literaire wereld. De hersendrab vloog mij om de oren en elke morgen werd ik badend in het zweet wakker. Mijn oude herpes begon weer op te spelen. Het werd dus tijd een buitenstaander te raadplegen.

Met de drie enveloppen in mijn binnenzak belde ik tussen de middag bij Werker aan. Hij deed open, onhandig, omdat de vingers van zijn rechterhand met een touwtje waren samengebonden. 'Zo, goede vriend,' zei hij met de spottende toon die ik van hem gewend was, 'verre reizen maken en mij geen kaart sturen?'

'Hoe bedoel je?' vroeg ik uit mijn evenwicht gebracht.

Hij deed een stap achteruit, nam mij op en zei: 'Parijs? Londen?'

Mijn mond viel open. 'Hoe weet jij dat?' Werker pakte mijn jas aan en snoof: 'Parijs.'

‘Wie heeft je dat verteld? Weet de politie er ook al van?’

Hij lachte geheimzinnig. ‘Aha, mijn goede vriend heeft zich in het avontuur gestort. Kom binnen, vertel mij alles.’

Zijn studeerkamer was, zoals altijd, akelig netjes.

Een geel potlood op een lege schrijftafel. Alleen luie mensen hebben een vol bureau, was een van zijn stellingen.

‘Vertel me alsjeblieft hoe je dat weet van Parijs,’ zei ik.

‘Je jas.’

‘Wat is er met mijn jas?’

‘Eenvoudig,’ zei hij, ‘toen je binnenkwam rook ik de geur van de ondergrondse, kolen en ongewassenheid, dat kan alleen Parijs of Londen zijn. De naoorlogse metro’s zijn beter geventileerd. Er zit nog een zweem knoflook in je kraag, het moet dus Parijs zijn.’ Hij haalde een sigaar uit zijn binnenzak, pakte een fles whiskey uit de boekenkast, draaide de dop eraf en hield het mondstuk in de hals van de fles. Na enig schudden stak hij de voor de helft nat geworden sigaar in zijn mond en zoog met een grijns aan de nog niet brandende sigaar. Een handeling die ook inspecteur Collins na een geniale analyse graag mocht verrichten.

‘Waarom zit dat touwtje om je vingers?’ vroeg ik. ‘Dat heeft mijn vrouw gedaan, om mij eraan te herinneren dat ik een boodschap moet doen.’ Hij hield de samengebonden vingers van zijn rechterhand op. ‘Zie je die knoop? Dat is een onthoudknoop. Onthouden is niet vergeten. Een vergeet-mij-niet is een bloem. Ik moet een pak bloem kopen. Vier vingers. Overmorgen viert mijn zoon zijn vierde verjaardag.’

‘Prachtig,’ zei ik, ‘wie zo denkt kan mij helpen. Hier heb ik drie enveloppen, twee uit Parijs en een uit Suriname.’

Werker hield de enveloppen onder zijn neus. In zijn werk leek hij meer hond dan mens, alsof hij met zijn neus dacht. Ik vertelde hem mijn verhaal terwijl hij snuivend langs de zegels en de gomranden ging. Zijn gezicht verraadde geen enkele verbazing. Ik had de neiging het verhaal erger te maken, iets meer bloed, iets meer samenzwering, iets meer over het gevaar dat mij dreigde. Zou de ontsnapte man in de witte regenjas het nu ook op mij gemunt hebben? Werker snoof: ‘Ijzergalnoot. Suriname.’

‘Kunst,’ zei ik, ‘daar heb je geen neus voor nodig, kijk maar naar het poststempel.’

‘Ik heb het niet over stempels. Iedere stewardess is bereid ergens ver weg een brief voor je te posten. Dit adres is in Suriname getypt. Nergens in Europa vind je nog schrijfmachinelint met ijzergalnoteninkt. Dat wordt hier sinds 1960 niet meer gemaakt. Kijk eens hoe makkelijk het vlekt.’ Zijn natgemaakte pink vervaagde mijn naam tot een zwartpaarse streep. ‘Alleen in de Derde Wereld waar de postbode nooit een brief in de regen hoeft te bestellen zijn deze linten nog in gebruik. *Typed in Surinam*. Je zult verder moeten reizen, goede vriend. Dat de neerlandistiek je nog eens zo ver zou brengen.’

‘Onmogelijk,’ zei ik beslist, maar ook wat geschrokken, want voor Werker mag het dan een vanzelfsprekende zaak zijn om met een Gold Card de wereld rond te vliegen, de verdiensten van een lector permitteren slechts een giromaatpas en een eeuwig saldotekort. Ik legde Werker uit dat De Schrijvers

levensgevoel niets exotisch had, eerder oer-Hollands was; alleen zijn diep religieuze ondertoon heeft iets zuidelijks, mogelijk zou hij zich in Frankrijk of Spanje thuisvoelen, maar nooit aan een mangrovekust of aan de oevers van de Marowijne. ‘Bovendien,’ zei ik, ‘de meeste Surinamers wonen hier, onder het restantje dat daar op de boedel past zou zijn aanwezigheid dus hebben moeten opvallen.’ Wansloot, die dat land in het kader van een of ander cultureel verdrag al drie keer had bezocht, zou dat beslist ter ore zijn gekomen, bedacht ik nog. ‘Ik hou het op een grappenmaker,’ zei ik.

Werker rook nog eens aandachtig aan de envelop.

Vijf minuten gingen voorbij. Hij keek mij vaag glimlachend aan: ‘Ik weet het, bosnegers. Ik ruik vochtig hout, iets gronderigs.’

‘Wat zoekt een van onze grootste schrijvers nu tussen de bosnegers? Hij is de reïncarnatie van onze literatuur en zou het geen dag uithouden tussen analfabeten.’

‘Geen wonder dat je je zo thuisvoelt op de universiteit,’ zei Werker peinzend, ‘je denkt te begrensd.’ Hij ging achter zijn lege bureau staan alsof het een kathedraal was, stak zijn met touw samengebonden vingers op en hield een betoog over het analfabetisme. Elke derde bewoner van onze planeet redt zich zonder te kunnen lezen en schrijven. Zo’n achthonderdvijftig miljoen mensen verstaan die kunst niet en hun aantal stijgt met de dag. Eigenlijk is lezen en schrijven een verworvenheid van de laatste honderd jaar, en als wij de ongeborenen en onze voorvaders meetellen dan is alfabetisme niet regel maar uitzondering. ‘Als je er goed bij nadent is de

analfabeet een eerbiedwaardige aardbewoner,’ doceerde hij. ‘Ik benijd hem om zijn gedachten, de gave om zich te concentreren, zijn inventiviteit, zijn volharding, en om zijn scherp oor en fijne neus. Denk nu niet dat ik nog geloof in de nobele wilde. Ik heb het niet over een romantisch fantoom, maar over mensen die ik zelf gezien heb. Ik zie ook hun beperktheden, hun bijgeloof en starheid: ‘Waarom zou een schrijver, uitgerekend De Schrijver, de kant kiezen van lui die niet kunnen lezen?’

‘Dat ligt toch voor de hand!’ riep Werker triomfantelijk. ‘Omdat analfabeten de literatuur hebben uitgevonden. Haar elementaire vormen, van mythe tot kinderrijmpje, van sprookje tot lied, van gebed tot raadsel... allemaal ouder dan het schrift. Zonder mondelinge overlevering zou er geen poëzie zijn, en zonder analfabeten geen boeken:

‘Dus terug naar de bron:

‘En het dorpje B. in dat briefje is natuurlijk Brokopondo: - De dorpstoko in B. Zou de tropenkolder zijn stijl hebben beïnvloed? - ‘En waar leeft De Schrijver dan van?’ vroeg ik bijna beschuldigend.

‘Hij voedt zich met bakabana en de glimlach der negers:

‘Het zou mij niets verbazen als Van Waerden hier achter zat,’ opperde ik.

‘Van Waerden? Wat heeft die arme man met Suriname te maken?’

‘Daar heeft die arme man zijn fortuin gemaakt. Hij is schatrijk: Er borrelde een ongekende durf in mij op, een durf tot grenzeloos denken. Van Waerden had een nauwe band met Suriname: bauxiet. Maar hij had ook een nauwe band met De Schrijver:

Mies, alias Bep. De Schrijver was zijn rivaal in de liefde, en nota bene een die zijn vrouw borsten als gebruikte koffiefilters toedichtte. Dat zou geen man zich laten welgevalen. Misschien had Van Waerden hem met een sinecure de rimboe ingestuurd? In België maken ze schrijvers immers directeur van een vergeten museum; een mooie jaarwedde en nooit een bezoeker. Wie weet waakte De Schrijver nu over een uitgeputte bauxietmijn? Zo was Van Waerden mooi van hem af, al zou hij natuurlijk veinzen dat hij het alleen maar voor de literatuur deed. Maandelijks dozijnen handelsblocs, duizenden kroontjespennen naar Brokopondo, en mogelijk ook een oude schrijfmachine? Ja, zo moest het zijn. Misschien spoorde hij De Schrijver op afstand aan voort te gaan met zijn meesterwerken, troggelde hij hem manuscripten af die nooit een uitgever, laat staan een lezer, zouden bereiken. Misschien had hij de lokale postmeester omgekocht, dat land is zo corrupt als wat. De literatuurminnaar die een schrijver voor zichzelf houdt. Apenliefde. Was Mies hiervan op de hoogte, was ze opstandig geworden? Voelde De Schrijver zich meer en meer Van Waerdens gevangene en had hij ontdekt dat zijn werk werd achtergehouden en vazallen werden uitgestuurd om zijn manuscripten terug te veroveren? Nu was het mijn beurt om vijf minuten te zwijgen. Werker keek mij ongemakkelijk aan. 'Wij moeten samen naar Parijs,' zei ik, 'Van Waerden weet meer. Na de aanslag was ik te beduusd hem de juiste vragen te stellen. Met jouw scherpzinnigheid zullen wij de zaak tot een helder einde brengen.'

'En wat wou je hem dan vragen?'
'Ik wil weten wat er in die gestolen map zat. De map waar die ene witte regenjas mee vandoor is gegaan. Konden we die kerel maar te pakken krijgen.'
'Hm,' zei Werker, 'misschien moeten wij het dichterbij zoeken. Jij zegt dat Theo Ego vermoedelijk door eenzelfde witte regenjas wordt belaagd. Waarom geen open kaart met Ego gespeeld? Misschien ziet hij een verband. Bel hem op.'
'Ego is bevriend met Wansloot. Hij zal eerst ruggespraak met zijn vriend de professor houden en ons uiteindelijk niets vertellen.'
'Zeg dat je aan zijn kant staat.'
Werker wierp mij het telefoonboek toe en ik bladerde met tegenzin door de e's.
'Wat bindt Ego aan Van Waerden?' dacht Werker hardop.
'Hun tomeloze arrogantie.'
'Dat is nog geen reden voor moord en doodslag.' Er stonden vele Ego's in de gids, maar niet een woonde aan de kade waar Ego al sinds zijn rebellentijd een verdieping huurde. Bestseller-auteur, maar nog steeds wonen op een koopje.
'Meneer heeft een geheim nummer,' zei ik.
'Dan zoeken wij hem op,' zei Werker, 'wacht eens, las ik onlangs niet op de society pagina van *Het Spui* dat hij elke woensdagavond met een aantal heren in De Wintertuin dineert? Met Klaas Nijver, Henk van der Sluys? *Dineren met de macht*, stond erboven. Bankdirecteuren, ministers, diplomaten, alles wat faam heeft schuift daar woensdagavond aan. Daar zitten wij vanavond ook.' Werker wierp mij mijn regenjas toe. 'Om acht uur in De Wintertuin, en reserveer een tafel.'
Toen ik buiten aan het slot van mijn fiets

morrelde riep hij door het raam: ‘Op mijn naam.’

Groen was De Wintertuin, fonteinen asparagus goldden uit hoog opgehangen bakken, de vloerbedekking leek wel mos en de borden hadden de vorm van versteende koolbladeren. Herman Zuur, mede-eigenaar van dit door de beau monde gefrequenteerde etablissement en gevierd omdat hij het hield met een uit de roddelrubrieken bekende actrice, nam ons geringschattend op. Ik durfde nauwelijks te kijken toen hij ons langs de Herentafel voerde. Ego was er nog niet. Zijn vazallen dronken een aperitief. Wij kregen een tafeltje tussen keuken en toilet. ‘Een strategische plek,’ zei Werker, ‘goed zicht zonder op te vallen.’ De idiote anjer die hij in zijn revers had gestoken trok echter duidelijk de aandacht van de Herenkring. Was dat niet de bereisde Eikendans die verstoord omkeek? ‘Doe die bloem af,’ siste ik Werker toe. ‘Strategie, vriend, strategie,’ mompelde hij. ‘En dat touwtje, je kunt niet eens fatsoenlijk je glas vasthouden.’ Ik voelde mij een indringer, mijn bruine pak kleurde niet bij het grasgroene tafellaken. Lachten zij mij uit? Ik verborg mijn schaamte achter de menukaart en zag tot mijn schrik dat het goedkoopste voorgerecht negenendertig vijfenzeventig kostte. De prijs van een boek, voor twee spatten op je bord. Werker, die meer televisie kijkt dan ik, herkende Van der Sluys, de oud-minister, en het kamerlid Nijver. Echt selectief leken de heren mij niet, want ook het door de treurbuis omhooggefallen succesartiestje

Nathan Lepel zat in hun kring. De bestgeklede man van Nederland, maar hij droeg een trui en zijn pens puilde over zijn broek. Door een wonderlijke speling van de akoestiek vingen wij zo nu en dan hele flarden op van het gesprek. Zo snoefde Eikendans over zijn zeventien buitenlandse uitgevers en liet knipsels rondgaan met gunstige recensies uit *The Times*, *Die Zeit* en *Le Monde*.

Een minuut voor halfnegen kwam Theo Ego binnen: slank, zonbruin als een filmster, de jas los over de schouders en een kraag van panterbont. Zijn grijze lokken zaten goed in model. Zonder Zuur ook maar aan te kijken liet hij zijn jas afnemen. Ego leek voor de Riviera gekleed. Een witte broek, witte schoenen en een blauwe blazer, op zijn revers prijkte een grote witte anjer. Alle ogen waren op hem gericht. De heren schudden elkaar de hand en complimenteerden Ego met zijn laatste apoftegmata in *Wereldbeeld*, het literaire maandblad waarin Wansloot zo vaak zijn slijmstukken over Ego publiceerde. Lepel rook aan de anjer van de meester en keek giechelend naar ons om. Werker groette beleefd, zeker om ooit eens in zijn programma te mogen. Het herengesprek nam meteen een hoge vlucht. Ego hield niet van *small talk*, zoveel was duidelijk. De reis van Gorbatsjov, de recente proeven met koude kernfusie in zwaar water, én de bouwperikelen in de binnenstad werden onder de *amuse gueule* behandeld. ‘De gemeente dreigt mij mijn huis uit te zetten,’ zei Ego met iets te luide stem. De Raad had zojuist besloten op zijn stuk kade een nieuw politiebureau te bouwen. De heren

vonden het een schande. ‘De onderdrukking op de plaats van het vrije woord,’ zei Nijver. Van der Sluys zou het bij de minister aankaarten.

‘Zoiets zou in Frankrijk niet gebeuren,’ zei Eikendans, ‘folterkamers in het geboortehuis van Emile Zola.’

‘Talent wordt in dit land niet gerespecteerd,’ kraaide Lepel.

De huiswijn produceerde een winderig geborrel in mijn maag. ‘Laten wij gaan,’ smeekte ik Werker, ‘wij krijgen hem hier nooit te spreken.’ Werker snoof geheimzinnig aan zijn anjer. De kok toonde de heren drie nog te bereiden patrijzen, en de tafel verlangde dat ze volgens een door Eikendans in geuren verteld oud Abessijns recept zouden worden klaargemaakt.

Wij waren al aan ons toetje. Werker scheen zich uitstekend te vermaken, hij schreef iets op een appelgroen servetje en gebaarde Herman Zuur naar ons tafeltje te komen. Zuur nam de boodschap met een kleine buiging in ontvangst en liep ermee naar Ego, die hij iets in het oor fluisterde. Ego knikte instemmend en groette ons zelfs. Ik herinner het mij nog zo precies, omdat kort daarna iets heel merkwaardigs gebeurde. ‘Wat ben je van plan?’ vroeg ik Werker nog.

Het antwoord kwam uit de keuken: twee meisjes brachten samen een magnum champagne in een enorme koeler op. De heren klaptten verrukt in hun handen. De huiswijn gloeide op mijn wangen. ‘Wie betaalt dit?’

‘Mijn bv,’ zei Werker met een ijzige glimlach. ‘Nu hebben we hem in de val. Wie drinkt moet plassen. Hij moet hier dus wel langskomen, hij kan niet meer om ons heen.’

‘En wat stond er op dat servetje?’

‘De complimenten van een bewonderaar en het adres van de kweker van Prins Bernhard. Op de foto’s in *Het Spui* was het me opgevallen dat zijn corsage er slapjes bij hing. Royalty en champagne. Wie ooit een boek van Ego las, weet dat deze twee dingen hem aanspreken.’

Nadat Zuur de tafel voor een tweede maal had ingeschonken en de heren hun glas opnieuw in onze richting hieven, wenkte Ego ons naar zijn tafel. Ons... dat dacht ik tenminste, maar toen ik aanstalten maakte op te staan, duwde Werker me ruw terug en ging alleen. Er werd een stoel bijgeschoven, de heren schudden handen, en lachten om het touwtje om zijn vingers. Alleen Eikendans keek vies.

Wat gebeurde daar, waarom verloochende mijn oude vriend mij, was ik soms niet beroemd genoeg? Ik zocht troost op het toilet. Ik vroeg mij af of ik er wel goed aan had gedaan Werker bij deze zaak te betrekken. Het zou mij niet verbazen als hij uiteindelijk met de eer ging strijken. Ik liet een lange zure wind. De Schrijver zou trots op me geweest zijn.

Bedrukt betrad ik het restaurant. Even dacht ik een verkeerde zaal te zijn binnengestapt: de herentafel was leeg. De patrijzen lag onaangeroerd op de borden, de champagne borrelde flauw in de glazen. Twee omgevallen stoelen wezen op een abrupt vertrek. Er hing een merkwaardige geur boven de tafel. Het laken glom en toen zag ik dat het koperen bestek onder de groene verf zat. Iemand had de herentafel met groene verf besmeurd. Een grote lus leek het wel. Waar had ik dit teken eerder gezien? Zuur en het personeel waren

nergens te bekennen. Bij het raam zat nog een echtpaar, maar ik zag alleen hun ruggen, want zij staarden als bevroren uit het raam, vork en mes nog in de hand.

‘Waar is iedereen?’ vroeg ik.

Geen antwoord. Ik rende naar buiten. Op het trottoir stond een grote kring pratende en gebarende mensen. Lepel stak boven de menigte uit, een groep bejaarde dames bedelde om zijn handtekening.

‘Waar is Werker?’ riep ik.

‘Erachteraan,’ zei Lepel, ‘samen met Ego en Nijver, in de auto van Van der Sluys.’

‘Wat is er gebeurd?’

‘Dit,’ zei een naar voren dringende Eikendans, en hij wees naar zijn met groene verf besmeurde jasje. ‘Plotseling stormde een man in een witte regenjas het restaurant binnen en spoot mij onder. Ik moet dit nog aan voor de Duitse televisie. Zij maken een portret over mij en dan moet ik elke dag in hetzelfde jasje, voor de continuïteit.’

‘Die Werker van jou is een kordate vent,’ zei Lepel, ‘hij had die kerel bijna in de houdgreep. Net toen Nijver en Van der Sluys voorreden om hem naar het politiebureau te brengen wist hij te ontsnappen.’

‘En Ego?’ vroeg ik.

‘Helemaal groen,’ giechelde Lepel.

Wat moest ik doen? Waarom waren zij niet met z’n allen op die witte regenjas gaan zitten en moesten zij zo nodig zelf die man opbrengen?

‘Hoe zag hij eruit?’

‘Veel snor,’ zei Lepel, ‘meer snor dan gezicht.’

Ik ging naar binnen, zocht mijn jas, en rook even aan de kraag van Ego. Wildlife. Ik schonk mij een glas champagne in en wachtte. Ik had langzamerhand wel door dat

hoe minder ik deed, hoe meer er gebeurde. Een half uur later kwamen de heren weer binnen. Zuur liep met een fles wasbenzine achter Ego aan. Hij droeg het groen met waardigheid.

‘Gevlogen’, zei hij grimmig. Een kleine trilling om zijn mond duidde erop dat de aanslag hem had geschokt.

‘Wij hebben hem tot op het perron achtervolgd, net voor onze neus dook hij in de trein naar Brussel. Werker sprong op de tree van de laatste coupé.’

‘Die zal het koud hebben,’ zei Van der Sluys. Ik rilde bij de gedachte. Mijn vriend hangend aan een portier in dit ijzige lenteweer.

‘In Haarlem kan hij erin,’ zei Ego, ‘in die stad zijn meer wonderen verricht.’

Thuis kroop ik onder de wol. Na vijf Rennies kwam mijn maag eindelijk tot bedaren. Van slapen kwam niets, ik wachtte op een teken van mijn vriend Hendrik Werker. De volgende morgen lag het op de mat: een telegram.

kom naar Parijs + geen witte regenjas in trein + wel een oude bekende:

Wansloot + zie je morgenavond om achttien uur in Le Mahieu + Boule Miche + neem trui voor me mee + Werker

Ik nam de trein van tien achtenvijftig naar Parijs.

Het kon mij allemaal niets meer schelen. De universiteit, het potje Onvoorzien, ik had twee kascheques verzilverd... en de secretaresse met een zakdoek om de hoorn

gemeld dat ik griep had. Als Wansloot het ervan nam, waarom ik dan niet. Ik houd ervan te schudden over bielsen, het enerveert mijn hersenschors. Tegenover mij zat een knappe jongeman in een verschoten spijkerbroek. Hij glimlachte mij slaperig toe en zei een kater te hebben. Bij de bel van het koffiekarretje vroeg hij mij een rijksdaalder te leen. Als de geldwisselaar kwam zou hij mij terugbetalen. De jongen kocht een flesje wijn. ‘Gif moet met gif bestreden worden,’ zei hij.

‘Ik hou van een mooi landschap, maar je moet er wat te drinken bij hebben,’ zei ik Willem Kloos indachtig. Ik roerde in mijn koffie, hapte in mijn gevulde koek. De zon vlokte in zijn haren en in zijn glas, en door dat beeld kwamen twee lang verborgen dichtregels van Jacob Israël de Haan in mij boven:

‘Hij dronk den wijn. Ik zag de zonnestrallen één eeuwig ogenblik verspelen in zijn glas.’ Ojee, ik schrok van mijzelf. Sinds ik weinig dronk had ik minder last van homoseksualiteit, en nu kwam het toch, onder de ochtendkoffie. De jongen keek mij recht in de ogen, zijn irissen waren grijsblauw. Er sijpelde een straaltje langs mijn rug, de jongen zakte onderuit. Zijn knie raakte de mijne, brandde tegen mij, en ook mijn kruis brandde. Zag hij mijn erectie? Ik zocht verward naar de krant in mijn regenjas en verborg mijn gezicht in het tweede katern. Ik voelde zijn hand op mijn dij, hoger ging die hand, zijn adem blies tegen mijn krant. Ik las niet meer, slikte alleen nog maar, en hoopte op een conducteur. Ik verroerde mij niet. Of zou ik hem hartstochtelijk - gewoon los van alles wat ik afgezworen had, los van

de regelmaat en eenzaamheid waarin ik mijn werk verrichtte - hartstochtelijk zoenen. Ik verfrommelde mijn krant, klaar voor wat de natuur mij influisterde. Zijn adem rook naar drank.

‘Wil je lullen of lezen?’ vroeg hij.

‘Llezen,’ zei ik, ‘lezen.’

‘Oké,’ zei de jongen, hij nam zijn bekertje wijn en verliet de coupé.

Knarsend stopte de trein in Roosendaal. Toen ik door het open raam een koffie voor de schrik bestelde miste ik mijn portefeuille in mijn binnenzak. Die vuile flikker had mij bestolen. Ik had alleen mijn paspoort met daarin het kaartje nog, het piepte als een rouwrand uit het borstzakje van mijn colbert.

Werkers neus zou verbaasd zijn als ik hem bij Le Mahieu getroffen had, geen knoflook of kolengeur in mijn kraag. Ik moest het hele stuk van het Gare du Nord tot aan de fontein van de Heilige Michaël lopen. Een dik uur, geen sou voor de ondergrondse. Mijn oren tuitten van het gejengel der Pompiers, om maar te zwijgen over het getoeter op de Boulevard St. Michel, die lang is, vooral als je hem vijf keer op en af loopt, op zoek naar Le Mahieu. Wat was het? Een hotel, een restaurant, een café? Erger nog, waar was het? Geen Parijzenaar die het wist, ook de *pages jaunes* brachten geen uitsluitsel. Tot een vriendelijke crêpe-bakker, een allochtoon uiteraard, mij wist te vertellen dat Café Le Mahieu twee jaar geleden was verbouwd tot een hamburgertent, te vinden op de hoek van de Rue Soufflot, tegenover de Jardin du Luxembourg.

Ik wachtte en wachtte, geen Werker te zien. Ik was weliswaar een uur te laat, maar dat leek mij geen reden mij voor straf te laten blauwbekken. Ik mocht binnen niet zitten zonder iets te eten. De geur van frites en reuzel maakte mij hongerig. Sinds mijn gevulde koek had ik niets meer gegeten. Mijn vriend zou mij toch niet opnieuw verloochenen en ergens met Wansloot zitten te dineren? Waarom had hij mij de naam van een niet meer bestaand café opgegeven? Ik hield het er maar op dat hij zich die plek van vroeger herinnerde en dat een dwingende zaak hem elders hield. Ik besloot tot tien uur te wachten en dan naar de Avenue Foch te gaan, het zou mij niet verbazen als Werker zich bij de Van Waerdens had gemeld. Vijf over tien liep ik langs Les Deux Magots richting Etoile. Het kwam nog bij mij op wat te lenen van de daar neergestreken Nederlanders (met een gezicht van 'wij zijn Parijzenaars en horen hier thuis'), maar door de herinnering aan vanmorgen en mijn sjofele uitdossing - ik had thuis in de haast wat kleren uit een oude wasserettetas bijeengegraaid - durfde ik niet. Ik wantrouwde mijn eigen spiegeling in de ruiten. De Van Waerdens zouden mij zeker uit de brand helpen. Het was donker op de Avenue Foch, vooral na de lampenvloed van de Champs Elysées. De rijkste straat van Parijs wordt bewoond door afwezigen. Bij het paleis van prins Ibn Abdul Aziz waren de luiken gesloten. Ik kon met moeite de huisnummers ontcijferen en ik was al twee keer een verkeerd appartementengebouw ingelopen. Alleen het kleine museum waar ik bij mijn vorige bezoek bijna naar binnen werd gesleurd,

baadde in het licht. Het enige museum van Parijs zonder elektriciteit was niet alleen een baken in de duisternis - uit het dak gloeide een helle gloed hemelwaarts - ook leek het of er achter de statige gevel iets heel anders dan een verzameling Egyptische en Chinese exotica was uitgesteld. Toen ik passeerde hoorde ik een wonderlijk getik, eenmaal mijn oor tegen de deur gedrukt hoorde ik het geratel van machines. Grote tikken, kleine tikken. De portier had tegen mij gelogen. Het appartement van de Van Waerdens was nu gemakkelijk te vinden. Niemand meldde zich door de intercom.

Ik had op de verkeerde knop gedrukt, want toen ik al bellend tegen de buitendeur leunde zwaaide hij vanzelf open. Ik stond in de marmeren hal. In de lift brandde een zwak peertje, de trap leek mij veiliger. Op de eerste en tweede verdieping zag ik een fel licht onder de deuren kieren, niet bij de Van Waerdens. Ik klopte op hun deur, geen voetstap, geen licht, maar wel dat vreemde getik, hetzelfde getik als in het ernaast gelegen museum. Ik rilde. Duisternis waar ik licht verwachtte, getik waar de stilte moest heersen, wat was dit voor gespook? Ik rende de trap af, liep met een boog om de stoep van het museum. Ik verlangde naar Werker, hij zou dit alles beter begrijpen.

Mijn vriend had zich nog steeds niet bij 'voorheen Le Mahieu' gemeld. Binnen zat een aantrekkelijke motorrijder in een leren jack met een vrolijke zakdoek om zijn hals een hamburger voor het raam te eten. Al tweemaal had ik de caissière gevraagd of er

een bericht voor mij was achtergelaten, en ook nu verwachtte ik dat zij haar schouders zou ophalen. Maar zij lachte mij toe, zwaaide met een bruine envelop.

‘Bent u de Hollander?’ vroeg zij. ‘Deze brief is zojuist bezorgd.’ Onbeheerst scheurde ik de envelop open. Er zat een gelinieerd kwartovel in van een kwaliteit die mij onmiddellijk aan het handelsbloc van Matthijs de Schrijver herinnerde.

Beste Ton, stond er in machineschrift: Ben op een interessant spoor dat ik niet mag loslaten.

Tref mij morgenochtend om halfzeven op de brug tussen Ile St. Louis en Ile de la Cité.

Achter Notre Dame. Sorry.

De brief was niet ondertekend.

‘Hoe komt dit...’ hakkelde ik in het Frans.

De caissière wees naar de motorjongen die juist het lokaal verliet. Op zijn rug waren twee vleugels en de naam van een koeriersdienst gestikt. Voor ik hem een vraag kon stellen, knetterde hij weg. Daar stond ik, in de lentemotregen, een raadselachtige brief in de hand. Werker had mij nog nooit ‘Beste Ton’ genoemd, ik was altijd zijn ‘Goede vriend’. Waar haalde hij hier een typemachine vandaan? Mijn naam vlekte. IJzergalnootinkt. Mijn kuiten prikten van de pijn. Ik verbood mijzelf te slapen. Ik mocht mijn afspraak morgenvroeg niet missen. Beweging moest mij warmhouden. Mijn sokken sopten in mijn schoenen. Ik liep een paar cafés binnen, in de hoop wat wisselgeld of fooi op de tafeltjes te vinden - vier francs was al genoeg voor een croque monsieur - maar de obers jaagden mij weg, zelfs schuilen was niet toegestaan. Ik begrijp niet waar deze stad zijn charme aan te danken heeft. Mooie gebouwen en huizen, brede boulevards

en pleinen, ja, maar de mensen die dit schoons bevolken houden er niet van hun stad met vreemden te delen. Overal werd ik afgesnauwd. Er zat niets anders op dan met gebogen hoofd langs de trottoirs te gaan. Wie weet glom mij daar een muntje tegemoet. Ik zocht warmte in de rue St. Denis, de hoerenstraat.

Geen dronkaard zwaaide er met bankbiljetten. Ik zag alleen opgeschilderde hoeren in de deurposten. Wat een man ‘s nachts mogelijk zou fascineren, zag er in het grauwe ochtendlicht belachelijk uit. De sexshops waar ik mij al bladerend hoopte te warmen, waren gesloten. Klanten liepen er nauwelijks of het moesten de straatvegers zijn die met hun namaak-twijgbezems het gootwater van de ene put naar de andere geleidden.

Het regende niet meer, de wolken kleurden vaag oranje. In een steeg voerde een oude vrouw een kring krijsende zwerfkatten. Ze sprak ze liefdevol toe, even was zij hun vrouwtje. Ze smeekten om haar aandacht, zich schurkend om haar benen. Ik moest mij bedwingen niet mijn hand op te houden voor een korst brood.

Hier en daar openden de cafés hun deuren. Algerijnse vuilnismannen en zwarte gootvegers verzamelden zich voor de toog. Zij dronken iets groens of geels uit kleine glaasjes. Ik keek verlangend naar binnen, maar ook zij keerden mij de rug toe. Ik droogde mijn zolen op de ventilatieroosters van de Hallen en liet de mufte wind in mijn broekspijpen bollen. Tot ik moest kokhalzen. Parijs heeft een slechte adem.

Langzamerhand verloor ik elk gevoel voor richting, dalende straatjes brachten mij

niet bij de Seine-oever, maar op verlaten pleinen waar de vroege zon nog niet was doorgedrongen. Plotseling hoorde ik een vaag getoeter van boten en zo vonden mijn oren uiteindelijk de Seine, glinsterend in het morgenlicht. Het water kolkte hevig. Zo druk had ik het nog nooit op een rivier gezien. Aken met wapperend wasgoed, de auto's dwars op het dek, stoomden stroomopwaarts. Ik meende de geur van gebakken brood uit de schoorstenen op te snuiven, hoewel ik niet helder meer waarnam na twee nachten zonder slaap. Want de eend die haar kroost uit zwemmen nam langs de met klimop begroeide kade achter de Notre Dame zag ik wisselend gebraden en gevederd. Op de uiterste punt van het Île de la Cité, voorbij het monument voor gedeporteerden uit de Tweede Wereldoorlog, zat een groepje clochards. Een van hen had zojuist een papieren zak vol oude stokbroden op het gras uitgeschud en nu scheurden zij broederlijk het taaie brood. Een fles wijn ging van mond tot mond. Ik moet dit tafereel verdwaasd hebben gadeslagen, anders had ik de zwerver die aan mijn jas trok eerder opgemerkt. Ik dacht altijd dat clochards onafhankelijke zielen waren die het buitenleven verkozen, maar dit was een arme dronkaard en ook de kring op het gras was stomdronken.

Elk gezelschap was mij goed. Ik had de laatste achttien uur nauwelijks een zin uitgebracht en hier sprak ik plotseling Frans, deelde brood met schurftige mannen en dronk wijn uit dezelfde fles. Wij spraken over de drukte op de rivier, de jonge eendjes, het weer. Het was een moeizame conversatie, mijn Frans was slecht, mijn gezelschap sprak met

dubbele tong, maar mijn vrienden bezwoeren mij dat ik beter sprak dan Mitterand. Zij vrolijkten mij op. Ik at twee stokbroden en verzamelde voldoende moed om naar de afgesproken plek te gaan.

Ik had deze nacht veel over mijn vriendschap met Hendrik Werker nagedacht en mij voorgenomen hem straks te zeggen dat ik nooit eerder in mijn leven iemand zo gemist had. Zoiets moest je een man toch kunnen zeggen, zo zonder enige bijgedachte.

Toen ik een half uur voor de afgesproken tijd de brug van het Île de la Cité naar het Île St. Louis overstak, zag ik beneden aan de kade een aantal politiemannen in het water turen. Twee waren met grote stokken in de weer. Nieuwsgierig daalde ik de trap af en liep de agenten tegemoet. Zij verboden mij naderbij te komen en stuurden mij terug naar de trap. Gewend aan onaardigheid bleef ik rustig kijken.

Twee kikvorsmannen kwamen boven water, op aanwijzing van de hengelaars doken zij opnieuw naar de bodem. Na een paar seconden kwamen zij weer boven, met iets wits... een stijf lichaam, eerst de armen, gestrekt als van een duiker.

Ik zag een hand, een witte regenjas, waarop een groene lus gespoten leek. Met een bang vermoeden trad ik nader, ik had nog nooit een dode gezien. Deze dode kende ik. Er zat een touwtje om de vingers van haar rechterhand. Waarom droeg zij een witte regenjas?

Het verhaal achter het verhaal

We zijn nu aangeland bij het derde hoofdstuk, door Adriaan van Dis. Dit hoofdstuk zou eigenlijk geschreven worden door W.F. Hermans, maar zoals u intussen weet werd meneer Hermans in Parijs door mannen in witte regenjassen overvallen. Hij belandde zwaargewond in het ziekenhuis. De Nederlandse kranten stonden er vol van. Adriaan van Dis wilde de klus wel overnemen maar hij had intussen gezien hoe het de eerste auteur was vergaan. Harry Mulisch was meteen door zijn opvolger als grotesk personage het verhaal ingeschreven. “Dat doe ik liever zelf” moet hij gedacht hebben. En zo maken wij kennis met Nathan Lepel, *‘een door de treurbuis omhooggevallen succesartiestje’*. Weliswaar *‘de best geklede man van Nederland’*, *‘maar zijn pens pulde over zijn broek’*.

Als eerste nieuwe locatie komt Adriaan met de ‘Herenkring’, een select clubje ouderlingen dat jarenlang elke maandagavond samen een vorkje prikte. Rondom Harry Mulisch waren dit schrijvers als de eerder genoemde disgenoot Nathan Lepel en de reisverhalenschrijver Eikendans (veel Noten op z’n zang), maar ook oudministers als Van Sluys (ook een Dam houdt het water tegen) en Nijver (als een Mier).

Die diners vonden in de 90er jaren plaats in restaurant De Wintertuin van Herman Zuur, dat frappant lijkt op de fameuze Kersentuin

(toen nog met Michelin ster!) van Joop Braakhekke. Ook al ‘houdt Zuur het met een uit de roddelrubrieken bekende actrice’. Maar dat is vast platonisch bedoeld. Bovendien; *‘sinds ik weinig dronk had ik minder last van homoseksualiteit’*.

Enfin, zo komt de oplettende lezer steeds meer BN-ers tegen in het verhaal. Genoeg voor een gemiddelde tv quiz op Max. ‘Wie is de succesvolle thrillerauteur Hendrik Werker, met maar liefst zes credit cards!’

De andere belangrijke locatie van dit hoofdstuk is Parijs. Alsof Van Dis zijn roman *De Wandelaar* 10 jaar eerder geschreven had (dan in 2007) neemt hij de lezer mee op een dagen- en nachtenlange wandeling door het Parijs van de onvriendelijke Parijzenaars en deelt brood en wijn met de clochards tot het onvermijdelijke lijk in de Seine komt bovendrijven.

Tot dan is het verhaal nog redelijk coherent, een soort detective-story vol aanzwellende raadselen, waarin Botvanger op zoek gaat naar de herkomst van het manuscript en de ware identiteit van Matthijs de Schrijver. Maar het plot wordt wel steeds ingewikkelder, omdat de schrijvers vooral incestueus stoeien met de personages, in plaats van zich aan het verhaal te houden, zoals wij eenvoudige lezers verlangen.

Om te voorkomen dat u het spoor kwijtraakt, volgt vanaf nu bij elke aflevering een ‘korte inhoud van het voorafgaande’. Zo hoort dat bij een feuilleton.

In het vroege voorjaar van 1989 heeft Wim Klooster, hoogleraar Neerlandistiek, deze taak op zich genomen voor het vorstelijke honorarium van een fles goede malt whisky per aflevering. Het was een erg koud voorjaar.

Veiligheidshalve werd hij dan ook betaald ná elke aflevering.

Wordt vervolgd!
Theo Knippenberg

Theo Knippenberg's

Bulkboek[®] (Anno 1969)

Met de mooiste literatuur aller tijden,
nu op de tablet voor een habbekrats!

Op deze App staan tientallen andere digitale bulkboeken die op dit moment leverbaar zijn. Daar komen voortdurend nieuwe titels bij.

Als **Nederlandse Klassieken** vind je hier in de kiosk de hoogtepunten uit de Nederlandstalige literatuur vanaf de vroege Middeleeuwen tot het eind van de 20e eeuw, toegankelijk gemaakt voor moderne lezers, uitvoerig ingeleid en mooi geïllustreerd.

En in de boeken zitten rechtstreekse links naar relevante websites en video's.

Vanaf Karel en Elegast, Reinaert de Vos en Mariken van Nieumeghen via de Gijsbrecht van Aemstel, Sara Burgerhart en de kleine Johannes tot aan Harry Mulisch, Martin Bril en Olie B. Bommel, ze zijn nu allemaal digitaal te lezen als bulkboek.

Ook vind je hier de mooiste **Buitenlandse Klassieken**, soms vertaald en anders voorzien van verklarende woordenlijsten bij alle moeilijke woorden.

Van elke titel kun je eerst enkele pagina's lezen, voordat je besluit om pakweg twee of drie euro uit te geven voor een complete klassieker.

Maar er zijn ook gratis (mini)bulkboeken, zodat je altijd wat te lezen hebt, ook als je even helemaal zonder geld zit.

Veel leesplezier!
Theo Knippenberg

Kijk voor alle bulkboeken
en steeds de nieuwste titels
op WWW.BULKBOEK.NL